

На правах рукопису

ОРЛИК ОКСАНА ВОЛОДИМИРІВНА

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ
Й ОПТИМІЗАЦІЯ МОЛОЧНОГО ПІДКОМПЛЕКСУ
ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ
(за матеріалами приміських підприємств
м. Одеси)

Спеціальність 08. 07. 02. - Економіка сільського
господарства і АПК

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

№ 35.906

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економічної кібернетики Одеського сільськогосподарського інституту.

Науковий керівник: кандидат економічних наук,
професор СУХОРИКОВ
Валентин Федорович

Офіційні опоненти: доктор економічних наук,
професор ГУДЗИНСЬКИЙ
Олексій Дмитрович;

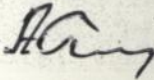
кандидат економічних наук,
доцент КЛОЧАН Віра Павлівна

Провідна організація - Інститут проблем ринку і
економіко-екологічних
досліджень Національної
Академії Наук України, м. Одес

Захист відбудеться "29 листопада" 1996 року
о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради
Д 30.01.01 в Миколаївському сільськогосподарському
інституті за адресою: 327021, м. Миколаїв-21,
вул. Паризької комуни, 9, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотечі
Миколаївського сільськогосподарського інституту.

Автореферат розісланий "24 жовтня" 1996 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради  А.С. Пшениченко

ЛННБ України ім.В.Стефаніка



00739765 (.)

AB - 35.306

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Проблема забезпечення населення України продуктами харчування, переведення сільськогосподарського виробництва на ринковий шлях розвитку на основі реформування економічних відносин є досить актуальною. В структурі продуктів харчування людини молоко займає виняткове місце. При споживанні 1 л молока, на 53% задовольняється добова потреба людини у білках тваринного походження.

Суттєві зміни у відносинах власності, більш активне використання економічних регуляторів потребують перегляду традиційних форм і методів впливу на ефективність виробництва. Розв'язання проблеми забезпечення населення молочними продуктами носить міжгалузевий характер. У зв'язку з цим велика увага повинна бути приділена розвитку вертикальної інтеграції, удосконаленню виробничо-економічних взаємовідносин, які сприяли б досягненню високих кінцевих результатів функціонування комплексу галузей молочного підкомплексу.

Питання підвищення економічної ефективності виробництва і переробки молока з особливою гостротою стоять перед сільськогосподарськими і молокопереробними підприємствами приміської природно-економічної зони м. Одеси – однієї з основних виробників молочної продукції для потреб міста. Незважаючи на сприятливі природно-економічні умови для розвитку молочного підкомплексу, ступінь його розвитку, як показали дослідження, не забезпечує використання потенційних можливостей підприємств. Зниження надойв і поголів'я молочного стада призвело до значного відриву між потребою в молочці, продуктах його переробки і можливостями виробництва.

Актуальність даної проблеми посилюється в зв'язку з необхідністю оптимізації структури продуктово-сировинної зони молочного підкомплексу з урахуванням потреб населення у молочних продуктах в асортименті, а також необхідністю одержання якнайбільшого прибутку сільськогосподарськими і переробними підприємствами, що, в свою чергу, пов'язане з найбільш повним врахуванням вимог ринку.

Відставання в дослідженні цієї актуальної проблеми в значній мірі зумовлено невідпрацьованістю розв'язання даної проблеми на регіональному рівні.

Таким чином, виникає необхідність більш глибокого вивчення

теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з цим питанням.

Мета та завдання дослідження. Мета досліджень полягає в опрацюванні теоретичних і практичних аспектів ефективного розвитку молочного підкомплексу приміської зони для визначення резервів і наукового обґрунтування шляхів підвищення економічної ефективності виробництва і переробки молока в умовах становлення і розвитку ринкових відносин.

Для досягнення даної мети поставлені такі завдання:

- розкрити суть та специфіку приміського сільськогосподарського виробництва;
- виконати ретроспективний аналіз розвитку і дати оцінку сучасного стану молочного скотарства як центральної ланки молочного підкомплексу;
- вивчити вплив основних факторів, як розміщення, спеціалізація, інтенсифікація виробництва в приміській зоні, а також нових форм організації праці на ефективність виробництва молока і обґрунтувати основні напрями її підвищення;
- виявити основні зміни та тенденції, що відбуваються у формуванні ринку молочних продуктів харчування;
- на основі використання економіко-математичних методів та моделей, з метою більш повного насичення ринку молочними продуктами та поліпшення використання існуючих ресурсів, розробити оптимальні структури продуктово-сировинної зони молочного підкомплексу в залежності від критерію оптимальності;
- дослідити інтеграційні зв'язки галузей молочного підкомплексу та обґрунтувати шляхи їх удосконалення.

Предмет та об'єкт дослідження. Предметом дослідження є комплекс питань економічної ефективності виробництва і переробки молока.

Об'єктом дослідження обрано 59 приміських сільськогосподарських підприємств Овідіопольського, Комінтерновського, Біляївського районів Одеської області, які утворюють сировинну зону 5 молокопереробних підприємств м. Одеси та передмістя.

Методологія і методика дослідження. Теоретичною і методологічною основою досліджень є положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів, законодавчі й нормативні акти з аграрних питань вищих органів державної влади України.

В процесі досліджень використовувалися такі методи та прийо-

ми: порівняння, аналіз рядів динаміки, статистичних групувань, а також монографічний, розрахунково-конструктивний, кореляційно-регресійний, математичного моделювання та інш.

Інформаційна база досліджень. Інформаційною базою для дослідження послужили дані первинного і зведеного бухгалтерського обліку і статистична звітність об'єктів дослідження, нормативно-довідкова інформація і відповідні літературні джерела.

Наукова новизна та теоретична цінність роботи полягає в наступному:

- на основі комплексного підходу дано методологічне обґрунтування підвищення економічної ефективності виробництва і переробки молока в умовах ринкових відносин, з урахуванням зональних особливостей і за рахунок раціонального використання існуючих ресурсів;

- досліджено природу трансформації форм господарської діяльності в контексті появи нового рівня взаємодії і взаємообумовленості роботи молокопереробних заводів і приміських сільськогосподарських підприємств;

- розроблено і рекомендовано до використання нову оптимізаційну модель продуктово-сировинної зони молочного підкомплексу;

- дано обґрунтовані параметри сучасних організаційно-економічних факторів, зокрема спеціалізації молочного скотарства, концентрації поголів'я, інтенсифікації виробництва, які забезпечують досить високу ефективність молочного скотарства;

- розкрито структуротворчі тенденції /вертикальна інтеграція/ в рамках сучасного налагоджування напрямків розвитку молочного підкомплексу АПК на регіональному рівні;

- показано, що становлення нової якості сучасного ринкового господарства в Україні передбачає формування і розвиток нового господарського механізму в процесі виробництво-переробка і доведення до споживача молочної продукції.

Практична значимість результатів дослідження полягає в науковому обґрунтуванні і розробці конкретних внесків щодо підвищення ефективності виробництва і переробки молока в приміських сільськогосподарських і переробних підприємствах Одеського регіону в умовах сучасного розвитку ринкової економіки в Україні.

В господарчій практиці можуть бути використані пропозиції і висновки щодо якісної і структурної зміни шляхів розвитку молочного скотарства, а також оптимізаційна модель продуктово-сировин-

ної зони молочного підкомплексу АПК.

Розробки і рекомендації, викладені в дисертації, необхідно використати в практиці підвищення ефективності молочного підкомплексу, поліпшення використання землі, матеріально-технічних, фінансових і трудових ресурсів.

Теоретичні дослідження з проблем становлення і розвитку сучасного молочного підкомплексу регіонального рівня доцільно використовувати в навчальних курсах з економічної теорії, аграрної економіки, економічної кібернетики.

На захист виносяться такі основні положення:

- аналіз динаміки та сучасного стану виробництва молока, видів його переробки і їх економічної ефективності в підприємствах приміської зони;
- економічна оцінка та раціональний рівень спеціалізації й концентрації галузі молочного скотарства;
- рекомендації щодо оптимізації структури продуктово-сировинної зони молочного підкомплексу регіону;
- основні заходи для посилення інтеграційних зв'язків в підкомплексі.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати досліджень отримали позитивну оцінку на наукових конференціях професорсько-викладацького складу, наукових працівників та аспірантів Одеського СГІ /1994 - 1996 рр./.

Робота обговорена і схвалена на міжкафедральному засіданні кафедр: аграрної економіки, економічної кібернетики, економічної теорії Одеського сільськогосподарського інституту /протокол № I від 4 червня 1996 р./.

Рекомендації щодо визначення та використання резервів підвищення економічної ефективності виробництва і переробки молока прийняті до впровадження Головним управлінням сільського господарства і продовольства обласної адміністрації Одеської області при розробці напрямків розвитку області в умовах ринкових відносин.

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 4 праці загальним обсягом 1,3 друкованого аркушу, які в цілому відображають зміст дослідження.

Структура роботи. Дисертаційна робота включає вступ, три розділи, висновки та пропозиції, список використаної літератури

що має 174 найменування і викладена на 162 сторінках машинописного тексту. В роботі міститься 19 таблиць, 3 малюнки, 49 додатків.

Зміст роботи. Логіка дослідження зумовлена завданням і проблематикою дисертаційної роботи. У вступі обгрунтовано актуальність обраної теми дослідження, викладена наукова новизна та практична цінність одержаних результатів.

У першому розділі "Економіко-організаційні особливості розвитку молочного підкомплексу приміської зони" досліджено сутність приміської сільськогосподарської зони, розкрито функції і дано характеристику нових форм господарювання. Запропоновано методику дослідження економічної ефективності та розрахунку кінцевого продукта молочного підкомплексу.

У другому розділі "Сучасний рівень розвитку молочного підкомплексу приміської зони" розглянуто тенденції розвитку виробництва молока та видів його переробки. Досліджено вплив основних організаційно-економічних факторів на підвищення ефективності молочного скотарства і особливості їх прояву в період формування ринкових відносин. Проведено економічну оцінку виробничо-ресурсного потенціалу молочного скотарства. Проаналізовано напрямки та ефективність виробництва галузей молочного підкомплексу.

У третьому розділі "Шляхи підвищення ефективного розвитку молочного підкомплексу в приміській зоні" з позицій математичного моделювання обгрунтовано основні параметри раціональної структури продуктово-сировинної зони молочного підкомплексу. Розроблено пропозиції щодо удосконалення інтеграційних зв'язків в підкомплексі.

У висновках узагальнено результати досліджень і систематизовано основні пропозиції щодо ефективного виробництва і переробки молока в приміських сільськогосподарських і переробних підприємствах.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ РОБОТИ

1. Сучасні умови функціонування приміських підприємств висувають на перший план нові аспекти інтенсивного типу розширеного відтворення, які обумовлені: здійсненням земельної реформи та організацією селянських /фермерських/ господарств, кооперативів, асоціацій, акціонерних товариств, які базуються на різних формах власності; взаємодією всіх сфер і галузей АПК в межах єдиного сільськогосподарського ринку; розширенням факторів підвищення ефективності виробництва в умовах ринкової економіки.

Сільськогосподарське виробництво приміської зони є специфічною формою територіального розподілу праці. Його важливе завдання - задоволення населення міста в малотранспортабельних продуктах харчування, а також тих, що швидко псуються.

Особливості сільського господарства в цілому і своєрідність виробничо-економічних та соціальних умов, сформованих під впливом безпосередньої близькості великих промислових й адміністративних центрів, зумовили найбільш важливі особливості функціонування приміського сільськогосподарського виробництва в агропромисловому комплексі: більш глибокі, порівняно з іншими регіонами, рівні спеціалізації і концентрації виробництва; наявність в приміській зоні умов для більш тісного поєднання виробництва характерних для неї видів продукції із заготівлею, реалізацією і транспортуванням. Тут торгівля, ринок значно повніше виступають факторами, що впливають не тільки на об'єми виробництва сільськогосподарської продукції, а й на її структуру.

Високоєфективне виробництво є неодмінною умовою функціонування будь-якого товарного підприємства в умовах розвитку ринкових відносин. Останнє зумовлює корінні зміни орієнтирів і цілей товарного виробництва молочної продукції, пов'язаних з найбільш повним врахуванням вимог ринку.

2. Розвиток молочної підкомплексу залежить від багатьох факторів і умов. Сільськогосподарська продукція, у даному випадку молоко, є головним ресурсом для виробництва кінцевої продукції підкомплексу. Аналіз даних дозволив виявити основні тенденції і закономірності розвитку молочної скотарства.

Проведений аналіз розвитку молочної скотарства показав, що більш 1/7 поголів'я корів, виробництва і реалізації молока припадає по Одеській області на досліджувану зону. В останні роки відбувалося значне скорочення поголів'я молочної стади і його продуктивності, що супроводжувалося спадом обсягу виробництва молока /табл. I/. Основними причинами такого скорочення є постійна незабезпеченість худоби повноцінними кормами, незадовільна робота щодо відтворення стади, труднощі, які склалися з вивезенням продукції, а також через несвоєчасні розрахунки переробних та торговельних організацій за поставлену продукцію. В результаті проведених досліджень виявлено, що під впливом названих причин знижено виробництво молока в середньому за 1991 - 1994 рр. порівняно з

середньорічним рівнем за 1971 - 1975 рр. - на 25,4 тис. т і відбулося воно на 32,3% - за рахунок зниження продуктивності корів і на 67,7% - за рахунок скорочення поголів'я дійного стада.

Таблиця I

Основні показники розвитку молочного скотарства в господарствах приміської зони м. Одеси /1971 - 1994 рр./

| Р о к и | Валове виробництво молока, тис. т | Обсяг домовлених заготовок молока, тис. т | Середньо-річне поголів'я корів, тис. гол. | Середньо-річний надій від корів, кг | Затрати кормів на виробництво I ц молока, п.к.од. | Затрати праці на виробництво I ц молока, люд.-год. |
|-----------|-----------------------------------|---|---|-------------------------------------|---|--|
| 1971-1975 | 98,6 | 85,6 | 38,4 | 2568 | 1,5 | 8,3 |
| 1976-1980 | 115,2 | 97,2 | 48,6 | 2370 | 1,6 | 7,9 |
| 1981-1985 | 116,0 | 103,4 | 50,8 | 2283 | 1,5 | 7,8 |
| 1986-1990 | 121,2 | 112,1 | 43,2 | 2806 | 1,5 | 7,1 |
| 1991-1994 | 73,2 | 61,6 | 31,7 | 2309 | 1,8 | 9,6 |

3. Перехід до ринкової економіки вимагає від приміських сільськогосподарських підприємств раціонального використання виробничих ресурсів. В іншому випадку навіть збільшення їх не призведе до поліпшення фінансового стану господарств. Тому одне з важливих завдань управління на підприємстві - це проведення детального аналізу ефективності використання виробничих ресурсів.

Одним із основних натуральних показників ефективності виробництва молока є продуктивність дійного стада. Аналіз складу стада корів за продуктивністю в приміських господарствах за 1986 - 1994 рр. показав, що найбільшу питому вагу /понад 66%/ займають в ньому корови з середньорічним надоем до 2000 кг.

Для виявлення найбільш суттєвих факторів, що впливають на продуктивність корів в господарствах зони, дослідження резервів виробництва і для оцінки ефективності використання виробничих ресурсів проведено багатофакторний кореляційно-регресивний аналіз даних за 1986 - 1994 рр.

З числа основних факторів, які впливають на продуктивність корів, у модель включено: x_1 - витрати кормів на I корову у рік, п.к.од.; x_2 - затрати праці на I корову у рік, люд.-год.; x_3 - яловість стада корів, %; x_4 - питома вага корів в стаді, %; x_5 - щільність поголів'я корів на 100 га сільськогосподарських

угідь, гол.

В результаті розрахунків отримано модель, що відображає зв'язок продуктивності з факторами виробництва:

$$Y_x = 0,214 + 2,669x_1 + 9,296x_2 - 2,735x_3 - 1,606x_4 + 1,314x_5.$$

Вона /модель/ свідчить, що найбільш значний вплив на рівень продуктивності мають: затрати праці, витрати кормів і яловість стада корів. Про тісний зв'язок цих чинників свідчить множинний коефіцієнт кореляції, який дорівнює 0,771.

4. Одна з основних причин, що стримує виробництво молока, підвищення продуктивності корів, а значить й економічну ефективність виробництва, є невирішеність багатьох проблем кормової бази. Дослідження господарств приміської зони-показало, що з підвищенням витрат кормів з 35,0 до 45,1 ц.к.од. на 1 корову у рік різниця в продуктивності корів залежно від рівня годівлі досягає 688 кг молока. Разом з тим, виробництво молока в розрахунку на 1 ц корма знижується на 13,4%. Це зв'язано головним чином з щорічними коливаннями в збалансованості кормових раціонів по поживних речовинах. При незбалансованому за поживністю рівні годівлі збільшується частка кормів, що витрачається на підтримку життєдіяльності організму і зменшується засвоєна частка. Це призводить до перевитрати кормів і до втрати продуктивності, а отже, до недобору продукції. Поряд з вирішенням питання забезпечення тварин кормами в заданому обсягу необхідно вирішити проблему збалансованості кормів за протеїном й основними мінеральними речовинами. В 1986 - 1994 рр. в господарствах досліджуваної зони витрачених кормів припадало в розрахунку на 1 ц.к.од. менш 80 гр перетравленого протеїну при нормі 100 - 110 гр.

5. В умовах, що склалися, зв'язки між виробництвом і переробкою молока, розглядаються не як окремі виробничі процеси, а як єдиний процес. В сучасних умовах промисловою переробкою молока в Одесі і її передмістях займаються п'ять підприємств Одеського об'єднання молочної промисловості.

Потужності для переробки молока і виробництва окремих видів молочної продукції розміщені нерівномірно. За винятком масла, виробництво якого зосереджено на Петрівському маслозаводі, вироб-

ництво основних видів молочної продукції припадає на Одеські міські молокозаводи № 1 і № 2 /табл. 2/.

Таблиця 2

Виробництво молочної продукції на молокопереробних підприємствах м. Одеси і її передмістя / 1991 - 1994 рр./, в % до підсумку

| Переробні підприємства | Масло тваринне | Сири, включаючи бринзу | Продукція з незбираного молока - всього |
|-----------------------------|----------------|------------------------|---|
| Одеський ММЗ № 1 | 0,2 | 34,5 | 47,9 |
| Одеський ММЗ № 2 | 8,1 | 25,6 | 49,1 |
| Біляївський молокозавод | 0,4 | 5,9 | 0,6 |
| Овідіопольський молокозавод | 0,4 | 31,4 | 0,9 |
| Петрівський маслозавод | 90,9 | 2,6 | 1,5 |
| Разом по зоні | 100,0 | 100,0 | 100,0 |

Важливою умовою ефективного розвитку всього молочного підкомплексу є пропорційність, тобто відповідність потужностей переробних підприємств сировинним ресурсам. Встановлено, що зниження надоїв та поголів'я молочного стада завдали значних збитків не тільки сільському господарству, а й переробним підприємствам. В даний час потужності молокопереробних підприємств зони, що досліджується, використовуються не повністю, що підтверджується такими фактами: в середньому за 1991 - 1994 рр. використання наявних виробничих потужностей зони становило 49,8%, в тому числі по молокозаводах Одеси - 45%.

Вважаємо, що для встановлення оптимальних пропорцій між потужностями сировинних зон і переробними підприємствами необхідно нарощувати виробництво молока для завантаження сировиною наявних потужностей, при необхідності - розширювати існуючі адміністративні кордони сировинних зон підприємств.

6. В економічних взаємовідносинах партнерів по молочному підкомплексу важливе місце займає механізм цін. Сільськогосподарські та промислові підрозділи розвиваються в тісному взаємозв'язку між собою. Однак в останні роки між цими підрозділами спостерігається диспропорція, яка проявляється у випередженні росту цін на молочні продукти харчування над вартістю сировини, що в остаточному підсумку веде до збитковості молочного скотарства.

В умовах, що склалися, з кінцевої продукції молочного під-

комплексу досліджуваної зони 77,2% припадало на молочну промисловість, а останні 22,8% – на молочне скотарство, хоч виробництвом молока займається 91,8% робітників від загальної кількості робітників молочного підкомплексу, а переробкою – лише 8,2%. Тому в такій ситуації молокопереробні підприємства перетворюються в економічно відокремлені підприємства, результати діяльності яких практично не залежать від сільськогосподарської бази, а це порушує зміст інтеграції.

7. Важливим фактором зміцнення й удосконалення інтеграційних зв'язків в молочному підкомплексі є приймання сировини безпосередньо в містах його виробництва і централізований вивіз спеціалізованим транспортом. В даний час по сировинній зоні молокопереробних підприємств цим способом заготівлі охоплено 42 із 59 господарств. Встановлено, що в цих господарствах вартість заготівлі 1 т сировини на 14,3%, а собівартість 1 т/км на 48% нижча, ніж в господарствах, що постачають продукцію власним транспортом. Економія від заготівлі 1 т молока транспортом молокопереробних підприємств становить 16 тис.крб. /в цінах 1994 р./. В цілому по господарствах, охоплених центровивозом, економія становила в 1994 р. 433 млн. крб., що складає 10,7% загальних витрат на транспортування молока.

8. Розв'язання проблеми ефективного розвитку молочного підкомплексу можливо лише завдяки заходам, що повинні проводитися як на мікро-, так і на макрорівнях.

З цієї метою в дисертаційній роботі запропоновано використання економіко-математичної моделі оптимізації структури продуктово-сировинної зони молочного підкомплексу м. Одеси та її приміської зони. В результаті розв'язання задачі на ЕОМ отримано два варіанти оптимального плану: в першому критерієм оптимальності взято максимум продуктового набору молочної продукції, в другому – максимум прибутку сільськогосподарських і переробних підприємств.

В результаті оптимізації галузі необхідне удосконалення виробництва молока в зоні і його поставки на молокозаводи /табл. 3/. В першому варіанті рішення передбачено збільшення поголів'я корів і їх продуктивності, що забезпечує підвищення валового надоя молока по зоні в 1,4 раза порівняно з рівнем виробництва за 1991 – 1994 рр. і становить 104,8 тис. т. В другому варіанті рішення валовий надій молока становив 101,6 тис. т, що на 38,8% вище рівня 1991 – 1994 рр.

Таблиця 3

Виробництво продукції молочного скотарства
в господарствах приміської зони м. Флеси.

| Показники | Фактично за 1991 - 1994 рр. | Варіанти оптимального плану | | | |
|---|-----------------------------------|-----------------------------|------------------------------|---------------|------------------------------|
| | | I варіант | в % до 1991 - 1994 рр. | II варіант | в % до 1991 - 1994 рр. |
| Виробництво молока, тис. т | 73,2 | 104,8 | 143,2 | 101,6 | 133,8 |
| Поголів'я корів, тис. гол. | 31,7 | 35,9 | 113,2 | 34,7 | 109,5 |
| Виробництво продукції вирощування ВРХ, тис. т | 13,2 | 19,9 | 150,8 | 19,5 | 147,7 |

Питома вага кожного району в загальному обсязі виробництва різна. Основну частину виробництва молока намічено розмістити в Біляївському і Комінтернівському районах. Характерно, що, якщо в 1991 - 1994 рр. тільки 26,2% від загального обсягу молока вироблялось в Комінтернівському районі, то за розрахунками намічено виробляти 33,8% по I варіанту, а по II - до 34,9% від загального обсягу виробництва молока в зоні дослідження.

9. Розрахунки показали доцільність розміщення в зоні всіх п'яти підприємств з переробки молока. Вони можуть забезпечити переробку всього обсягу молока, що надходить на переробку. Щороку для завантаження потужностей переробних підприємств зони необхідно до 191,8 тис. т молока /по I варіанту/ і 188,3 тис. т /по II варіанту/.

По обох варіантах передбачається повністю використовувати виробничі потужності приміських молокозаводів. В середині самих підприємств повинні відбуватися структурні зміни щодо використання потужностей. Так, по Овідіопольському і Біляївському молокозаводах рекомендовано збільшити потужності з виробництва масла і сира. По Петрівському маслозаводу середньорічні потужності з виробництва масла рекомендовано встановити на рівні 1193 т на рік, що на 0,6% нижче нині існуючих. Вивільнені потужності доцільно використовувати під виробництво продукції з незбираного молока. В той же час не має змоги в повній мірі використовувати виробничі потужності міських молокозаводів, хоч і передбачено завозити частину сировини із-за меж приміської зони.

Використовуючи дані розробленої моделі, можна підвищити коефіцієнт використання існуючих в зоні потужностей до 69,4% - по першому варіанту і до 68,1% - по другому варіанту рішення.

Вважаємо доцільним, що частина обладнання повинна бути демонтована, а робота спрямована на модернізацію виробничого процесу, що призведе до зниження амортизаційних відрахувань та накладних витрат. Однак потужності заводів можуть бути на 10 - 15% вищі, як страховий запас.

10. Результати рішення задачі визначили оптимальні напрямки використання молока по сировинних зонах для вироблення молочної продукції. В пілому асортимент продукції, що випускалася в 1991 - 1994 рр. і продукції за оптимальним планом /табл. 4/ дає підставу стверджувати, що необхідно нарощувати виробництво продукції з незбираного молока і сиру. Важливе місце відводиться виробництву молочних продуктів харчування у фасованому виді.

При рівні витрат і цін на молочну продукцію, що склалися, виробництво у великих обсягах окремих видів молочної продукції /масло, нежирна продукція/ недоцільно.

11. Порівнюючи економічну ефективність виробництва і переробки молока при різних варіантах оптимального плану, можна сказати, що з позицій споживача I варіант найкращий, бо створює умови більш повного задоволення населення молочними продуктами харчування в кількості й асортименті. Однак, II варіант оптимального плану найбільш повно відображає економічні інтереси сільськогосподарських і переробних підприємств. Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що молочне скотарство в нових умовах господарювання може бути прибутковою, ефективною галуззю. Прибуток молочного скотарства в розрахунку на I робітника галузі складатиме в I варіанті 3,4 млн.крб., в II - 3,3 млн.крб. Рівень рентабельності галузі складатиме відповідно II,6 і II,8 відсотка. Перший варіант порівняно з другим дозволяє отримати додатковий прибуток в молочному скотарстві на суму 900 млн.крб. /по фактично складеній ціні у 1994 р./.

В умовах, коли ціни на продукцію молочного скотарства не стійкі, а в більшості випадків навіть занижені, виробництво молока залишається економічно малоефективною галуззю сільського господарства. Внаслідок цього II варіант рішення і передбачає виробництво продукції молочного скотарства в менших розмірах, ніж запропоновано в I варіанті рішення. Тому необхідно удосконалити систему цін таким

Таблиця 4

Виробництво молочної продукції на молочних заводах м. Одеси і її передмістя, т

| Види молочної продукції | Фактично, за 1991-1994 рр. | Оптимальний план | | | |
|-----------------------------------|-------------------------------------|--|--|--|--|
| | | I варіант | | II варіант | |
| | | всього на запланова- ваний пе- ріод | в % до фактичного виробницт- ва | всього на запланова- ваний пе- ріод | в % до фактичного виробницт- ва |
| Масло тваринне | 1212 | 1358 | 112,0 | 1352 | 111,6 |
| Сири тверді | 239 | 431 | 180,3 | 427 | 178,7 |
| Незбиране молоко, всього | 53297 | 77749 | 145,9 | 76146 | 142,9 |
| з нього: | | | | | |
| розливне | 31826 | 46743 | 146,9 | 45801 | 143,9 |
| в скляній тарі | 19479 | 28158 | 144,6 | 27561 | 141,5 |
| в пливці | 1237 | 1796 | 145,2 | 1755 | 141,9 |
| в пакетах | 755 | 1052 | 139,3 | 1029 | 136,3 |
| Кисломолочна продукція, всього | 9384 | 13672 | 145,7 | 13414 | 142,9 |
| з неї: | | | | | |
| в скляній тарі | 4028 | 5866 | 145,6 | 5754 | 142,9 |
| в пакетах | 5356 | 7806 | 145,7 | 7660 | 143,0 |
| Вершки | 302 | 450 | 149,0 | 441 | 146,0 |
| Сметана | 8362 | 12059 | 144,2 | 11792 | 141,0 |
| Сир м'який | 3208 | 4761 | 148,4 | 4681 | 145,9 |
| Нежирна продукція | 458 | 54 | 11,8 | 54 | 11,8 |

чином, щоб виробництво необхідної молочної продукції було економічно вигідним для підприємств, що входять до складу молочного підкомплексу.

Ефективність переробки молока на молокозаводах підвищиться.

12. Аналіз функціонування вільних цін на продукцію показує, що для підвищення рівня платоспроможного попиту на молоко і сортимент його переробки необхідно реалізувати низку заходів, найбільш важливими серед яких вважаємо: скасування податку на додану вартість на продукцію, що швидко псується; розвиток ринкової інфраструктури; розширення сфери реалізації продукції молочного скотарства безпосередньо в господарствах. Слід, на наш погляд, створити потужності з переробки молока в недержавній сфері і приватизувати підприємства молочної промисловості, віддавши не менше 51% акцій сільськогосподарським виробникам молочної сировини. Це дозволить перерозподілити частину доходів, які отримує молочно промисловість між виробниками сировини і виробниками молочних продуктів харчування.

Ш. ПУБЛІКУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні положення дисертаційної роботи відображені в таких роботах:

1. Орлик О.В. Повышение эффективности производства молока в пригородных хозяйствах в условиях перехода к рыночным отношениям //Совершенствование экономических методов хозяйствования АПК юга Украины: Сб.научн.тр. /Одесский СХИ. - Одесса, 1993. - С. 129-133.

2. Орлик О.В. Совершенствование производственно-экономических связей при реализации молочной продукции в пригородной зоне //Совершенствование экономических методов хозяйствования АПК юга Украины: Сб.научн.тр. /Одесский СХИ. - Одесса, 1995. - С. 7 - II.

3. Сухоруков В.Ф., Орлик О.В., Ткаченко В.М., Одакий М.М. Оптимизация производства и использования кормов //Совершенствование экономических методов хозяйствования АПК юга Украины: Сб.научн.тр. /Одесский СХИ. - Одесса, 1995. - С. II - 21.

4. Орлик О.В., Шаловалов В.И. Проблемы становления новых форм хозяйствования в животноводстве //Совершенствование экономических методов хозяйствования АПК юга Украины: Сб.научн.тр. /Одесский СХИ. - Одесса, 1995. - С. 25 - 30.

Ордик О.В. Экономическая эффективность и оптимизация молочного подкомплекса пригородной зоны /по материалам пригородных предприятий г.Одессы/.

Диссертацией является рукопись. Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02 "Экономика сельского хозяйства и АПК", Николаевский сельскохозяйственный институт, Николаев, 1996.

Целью работы является исследование механизма функционирования молочного подкомплекса в пригородной зоне, разработка предложений по его усовершенствованию. Определено и обосновано сущность новых форм хозяйствования, их функции и роль в процессе реформирования аграрных отношений. Предложены методы повышения эффективности производства и переработки молока в пригородных сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятиях.

Orlic O.V. Economic Efficiency and Optimization of Dairy Production at the Subcomplex of Suburban Agricultural Zone /on the materials of the suburban agricultural enterprises of Odessa region/.

Dissertation is a manuscript. Dissertation for the requirement of a candidate of economic sciences degree on speciality 08.07.02 "Agricultural Economics and AIC". Nicolaev Agricultural institute, Nicolaev, 1996.

The aim of this work is to investigate the mechanism of functioning of dairy production at the subcomplex in the suburban agricultural zone, to elaborate the proposals for its improving. The new forms of farming are grounded and their functions and role in agrarian relationship reformation are determined. Methods of increasing farm production efficiency and milk processing on agricultural and processing enterprises in suburban zone are suggested.

Ключові слова: приміська сільськогосподарська зона, підкомплекс, ефективність, підприємство.

Підписано до друку 21.10.96. Формат 60x84/16. Папір газетний.
Друк офсетний. 0,99 ум. друк. арк. І, 06 обл.-вид. арк. Тираж 100
прим. Замовлення №113

Одеський державний політехнічний університет.
270044, Одеса, пр. Шевченка, І.

AB 35.906